

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDAGI BOLALARNING OG'ZAKI
NUTQ KO'NIKMASINI DIDAKTIV O'YINLAR ORQALI
SHAKLLANTIRISH

Sayyora Irisova

Qashqadaryo viloyati PYMO`MM katta o`qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida maktabgacha talim jarayonida bolalarning og'zaki nutqini o'stirishning didaktiv usullari hamda ularni organish uchun zarur bolgan zamonaviy o'qitish metodlarini o'z ichiga qamrab olgan.

Kalit sozlar: og'zaki nutq, didaktik usul, texnologiya, metod, o'yin.

Аннотация: данная статья охватывает дидактические методы развития устной речи детей в процессе дошкольного обучения в Республике Узбекистан, а также современные методы обучения, необходимые для их обучения.

Ключевые слова: устная речь, дидактический метод, технология, метод, игра.

Abstract: This article includes didactic methods of developing children's oral speech during preschool education in the Republic of Uzbekistan, as well as modern teaching methods necessary for their learning.

Key words: oral speech, didactic method, technology, method, game.

Bugungi kunda og'zaki nutq konikmasi professional talimning ajralmas qismlaridan biri bolib bormoqda. Bu maktabgacha ta'lim jarayonini ham chetda qoldirgani yo'q. Buni dinshunos olim, tarix fanlari nomzodi, katta o'qituvchi Natalya Kireeva "Biz yoki hayotga, yoki imtihonlarga tayyorgarlik ko'ramiz. Birinchisini tanlaymiz." deb takidlab o'tdi. Yaqinda u mahalliy ta'lim tizimi va printsiplari haqida gapirdi va nima uchun Finlyandiya ta'limi dunyodagi eng yaxshi bilimlardan biri deb qaralishi to'g'risida o'z fikrlari bilan o'rtoqlashdi. Hozirgi kunda maktabgacha ta'limga etibor berish, davlantning ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy jihatdan rivojlantirish demakdir.¹

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'qitish strategiyalarining quyidagi didaktik usullari ularning og'zaki nutqini o'stirishda muhim rol o'ynashi shubhasiz: 1. Belgilar va rasmlar bilan ishlash usuli. Kundalik so'z boyligini targ'ib qilishning usullaridan biri - Touchtime Internationalning direktori doktor Eleyн Fogel Shneyderning so'zlariga ko'ra: "Bolalarga umumiy brendlar va belgilarga og'zaki

¹ V.I.Loginova, P.G.Samorukovalar taxriri ostida «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi». «O'qituvchi»T.,2011y.

yorliq qo'yishdir." U rasmdan so'zga tarjima qilish tilni rivojlantirishga yordam berishini tushuntiradi. Yani bu bolalarni yangi tillarni tez va oson o'zlashtirishida juda katta yordam beradi.

2. Ovozni tanib olish va moslashtirish usuli. Ushbu tadbir uchun kartondan kesilgan bir nechta katta harflar va shu harflar bilan boshlanadigan bir nechta kichik, ammo unchalik katta bo'lmagan narsalar kerak bo'ladi. Masalan, agar sizning harflaringiz M va K bo'lib, sizda mushuk va fil bo'lsa. Bolaga mushuk chiqaradigan ovozni aytishdan boshlang. Keyin, bolani xuddi shu tovush bilan boshlanadigan narsani topishga undab, uni harfga yopishtiring. Bezatilgan harflar sinfda saqlanishi yoki ota-onalar bilan bo'lish uchun uyga olib kelinishi mumkin. Shnaydarning ta'kidlashicha, bu mashg'ulot talabalarning sevimli narsasidir, chunki bu ularga o'z bilimlarini o'rganishda amaliy yordam beradi. Bundan tashqari, bu "shoh asar" ni keltirib chiqaradi.²

3. Tabiat dunyosi bilan o'rganish usuli.

Bolalar darslarni tabiat muhitida o'zlashtirishga juda qiziqishadi. Odatda, ularni hovli bog' orqali tabiat dunyosi to'g'risida ma'lumot berish ajoyib usuli bo'lishi mumkin. Bu usul o'simlikni urug'dan yetilguncha o'stirish bolalarga o'z o'sishi haqida ma'lumot beribgina qolmay, ularni chet tilidagi so'larni tez va oson o'zlashtirishda ham muhim ahamiyatga egadir. Bu usul stressni yengillashtiradi va nozik vosita mahoratini oshirishga ham yordam beradi.

4. O'z faoliyatini o'quvchilarga moslashtirish usuli. Bog'chada yodlagan o'qituvchilar qo'llanmasiga yoki odatiy darslarga qaytish oson bo'lishi mumkin. Biroq, ba'zi bolalar uchun bu muammolar tug'diradi. Gretzingerning aytishicha, bolalar an'anaviy bo'lmagan uy sharoitidagi bolalarga nisbatan sezgir bo'lishlari kerak. O'quvchilarga o'z oilalari rasmlarini chizishlarini so'rashdan oldin ikki marta o'ylab ko'rish - asrab olingan bola yoki ota-onadan ajralgan farzand qanday his qilishi mumkinligi va boshqa bolalar qanday munosabatda bo'lishlari haqida o'ylab ko'rish kerak. Inklyuziv faoliyat bilan shug'ullanish biroz ko'proq vaqt talab qilishi mumkin, ayniqsa yil boshida siz barcha o'quvchilaringizni tanimasligingiz mumkin, ammo bolada xijolat hissini aks etishi tartibsizlikni saqlaganingizda bilinadi. Bunda tarbiyachi o'z yaratuvchanligini davom ettirishi kerak.³

Maktabgacha ta'lim - yoshlarimiz ta'limi va tarbiyasining ilk bosqichi hisoblanadi. To'g'ri maktabgacha tarbiya dasturi bizning bolalarimizga noyob aqlga mos keladigan tarzda o'sishi va o'rganishiga yordam berishi kerak. Ammo

² «Uchinchi ming yillikning bolasi» T., Ma'rifat-madadkor. 2012. 3.T.S.Komarova. Metodika obucheniya izobrazitelnoy deyatelnosti i konstruirovani Y.M., «Prosvesheniye».2011.

³ T.S.Komarova. Metodika obucheniya izobrazitelnoy deyatelnosti i konstruirovani Y.M., «Prosvesheniye». 2011.

bolalar kattalarnikidan farqli ravishda kelajakni, ertani oylab organishmaydi. Ingliz tilidagi dars «shu yerda va aynan hozir» manosida otkazilishi, bolishi kerak. Bolalar chet tilni hikoyalarni tushunish yoki oyinlarda galaba qozonish orqali osonroq organadilar. Agarda xohlasalar, ozlari ishtirokidagi oyinlar orqali organigan malumotlarini mustahkamlab oladilar. Bir tomondan, til bilan ifodalangan kontent bolalar hayoti, kundaligi bilan bogliq bolishi kerak, boshqa tomondan, bolalarni muloqotga chorlaydigan faoliyat yoki vazifalar qiziqarli va muhim bolishi kerak.

O'quvchilar dars davomida ozlarini darsning bir qismi sifatida tushunishadi va dars jarayonida xuddi asar qahramonidek ozlarini tutishadi, harakat qilishadi. Boshlangich sinflarda, odatda, chet tillarni organish hayotiy situatsiya va oyinlarga asoslangan harakat usullaridan foydalangan tarzda organilganda juda samarali hamda muvaffaqiyatli boladi. O'rganilayotgan mavzular ham, shu bilan birga savol-topshiriqlar ham organuvchilar uchun ahamiyatli, qiziqarli va aktual bolsagina, darsning mazmuni hamda maqsadi organuvchilarga tushunarli va esda qolarli boladi. Chet tili organuvchilari chet tili talimida ozga bir til, madaniyat bilan toqnash keladilar. Shu sababdan, mashgulotlarda aynan osha chet tilga xos bolgan ishonchli materiallardan, osha madaniyatni yetkazib bera oladigan matn va dabiyotlardan foydalanish tavsiya etiladi. ⁴

Shuni xulosa qilib aytib o'tish kerakki, farzandlarimiz yetuk kadr bolib yetishlarida avvalambor, maktabgacha talimning o'рни ahamiyatlidir. Biz ularni zamonaviy texnologiyalar va zamonaviy talim tizimi bilan taminlashimiz talab etiladi. Maktabgacha talim jamiyatdagi har bir inson ildizlarining rivojlanishi, yani ularning kelajakda ona yurtiga munosib farzand, kuchli shaxs bolib voyaga yetishlarida ham katta ahamiyatga ega. Biz farzandlarimiz talimiga koproq etibor berishimiz, zamonaviy shart-sharoitlar yaratishimiz, yangi-yangi usullar orqali ularning organishlariga komaklashishimiz zarur. Chet tillarini organish bolalarga kelajakda yangi imkoniyatlar eshigini ochishi, ular malakali kadr bolib yetishishi, butun jamiyat uchun nafi tegadigan shaxs bolib kamol topishlari uchun ham ahamiyatlidir. Shuning uchun ham bolalarimizga yoshligidan talim berib borishimiz, oqishga qiziqtirishimiz, jamiyatimizdagi har bir bolani nazardan chetda qoldirmasligimiz, organishga qiynalgan bolalar bilan ham alohida shugullanishimiz, turli xil qiziqarli oyinlar bilan etiborlarini tortishimiz, chet tillarini orgatish davomida muntazam ragbatlantirib borishimiz ularni kelgusidagi talimlari uchun dastlabki qadam boladi, desak adashmagan bolamiz. ⁵

⁴ Bolangiz maktabga tayyorga tayyormi. T., Ma'rifat-madadkor.2012.

⁵N.P.Sakulina «Bolalar bog'chasida rasm, applikasiya va loy bilan ishlash». M. «Prosvesheniye»2013.

Adabiyotlar ro`yhati:

1. V.I.Loginova, P.G.Samorukovalar taxriri ostida «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi». «O`qituvchi»T.,2011y.
2. «Uchinchi ming yillikning bolasi» T.,Ma`rifat-madadkor. 2012. 3.T.S.Komarova. Metodika obucheniya izobrazitelnoy deyatelnosti i konstruirovaniY.M.,«Prosvesheniye».2011.
3. T.S.Komarova. Metodika obucheniya izobrazitelnoy deyatelnosti i konstruirovani Y.M., «Prosvesheniye». 2011.
4. Bolangiz maktabga tayyorga tayyormi. T., Ma`rifat-madadkor.2012.
5. N.P.Sakulina «Bolalar bog`chasida rasm, applikatsiya va loy bilan ishlash». M. «Prosvesheniye»2013.